

FÖRSTER

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (velkého senátu)

18. listopadu 2008 *

Ve věci C-158/07,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES, podaná rozhodnutím Centrale Raad van Beroep (Nizozemsko) ze dne 16. března 2007, došlým Soudnímu dvoru dne 22. března 2007, v řízení

Jacqueline Förster

proti

Hoofddirectie van de Informatie Beheer Groep,

SODNÍ DVŮR (velký senát),

ve složení V. Skouris, předseda, P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts a T. von Danwitz, předsedové senátů, A. Tizzano, J. N. Cunha Rodrigues (zpravodaj), R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann, A. Arabadžev, C. Toader a J.-J. Kasel, soudci,

* Jednací jazyk: nizozemština.

generální advokát: J. Mazák,
vedoucí soudní kanceláře: M. Ferreira, vrchní rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 23. dubna 2008,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za J. Förster A. Noordhuisem, advocaat,
- za nizozemskou vládu C. Wissels a M. de Mol, jako zmocněnkyněmi,
- za belgickou vládu L. Van den Broeck, jako zmocněnkyní,
- za dánskou vládu B. Weis Fogh, jako zmocněnkyní,
- za německou vládu M. Lummou a J. Möllerem, jako zmocněnci,
- za rakouskou vládu C. Pesendorfer, jako zmocněnkyní,
- za finskou vládu J. Himmanen, jako zmocněnkyní,

- za švédskou vládu A. Falk a S. Johannesson, jako zmocněnkyněmi,

- za vládu Spojeného království T. Harris, jako zmocněnkyní, ve spolupráci s S. Lee, barrister,

- za Komisi Evropských společenství G. Rozetem a M. van Beekem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 10. července 2008,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článků 12 ES a 18 ES, článku 7 nařízení Komise (EHS) č. 1251/70 ze dne 29. června 1970 o právu pracovníků zůstat na území členského státu po skončení zaměstnání v tomto státě (Úř. věst. L 142, s. 24; Zvl. vyd. 05/01, s. 32), jakož i článku 3 směrnice Rady 93/96/EHS ze dne 29. října 1993 o právu pobytu pro studenty (Úř. věst. L 317, s. 59; Zvl. vyd. 06/02, s. 250; oprava v Úř. věst. 2006, L 228, s. 28).

- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi J. Förster a hoofddirectie van de Informatie Beheer Groep (dále jen „IB-Groep“), který se týká částečného zrušení

stipendia na životní náklady, které jí bylo poskytnuto podle zákona z roku 2000 o stipendiích při studiu (Wet studiefinanciering 2000, dále jen „WSF 2000“).

Právní rámec

Právní úprava Společenství

3 Článek 7 odst. 2 nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství (Úř. věst. L 257, s. 2; Zvl. vyd. 05/01, s. 15), ve znění nařízení Rady (EHS) č. 2434/92 ze dne 27. července 1992 (Úř. věst. L 245, s. 1; Zvl. vyd. 05/02, s. 69, dále jen „nařízení č. 1612/68“), stanoví, že pracovník, který je státním příslušníkem členského státu, požívá na území ostatních členských států „stejně sociální a daňové výhody jako tuzemští pracovníci“.

4 Článek 2 nařízení 1251/70 zejména stanoví:

„1. Právo trvale zůstat na území členského státu má:

- a) pracovník, který v době skončení své činnosti dosáhl věku stanoveného právním předpisem tohoto státu pro vznik nároku na starobní důchod a který byl v tomto státě zaměstnán alespoň dvanáct měsíců a bydlel zde nepřetržitě více než tři roky;

- b) pracovník, který poté, co nepřetržitě bydlel v tomto státě po více než dva roky, tam přestal pracovat jako zaměstnaná osoba následkem trvalé pracovní neschopnosti.

[...]

- c) pracovník, který po třech letech nepřetržitého zaměstnání a bydlení na území tohoto státu pracuje jako zaměstnaná osoba na území jiného členského státu a přitom si zachová své bydliště na území prvního státu, do kterého se zpravidla vrací každý den nebo nejméně jednou týdně.

[...]“

5 Podle znění článku 7 nařízení č. 1251/70:

„Právo na rovné zacházení stanovené nařízením Rady (EHS) č. 1612/68 se vztahuje také na osoby, na které se vztahuje toto nařízení.“

6 Směrnice 93/96 ve svém článku 1 stanoví:

„Pro upřesnění podmínek usnadňujících výkon práva pobytu a s cílem zajistit přístup k odbornému vzdělání bez diskriminace pro státního příslušníka členského státu, který byl přijat k odbornému vzdělávání v jiném členském státě, přiznávají členské státy právo pobytu každému studentovi, který je státním příslušníkem členského státu a který nepožívá toto právo na základě jiných právních předpisů Společenství, a rovněž manželce nebo manželovi studenta a nezaopatřeným dětem, pokud student prokáže dotyčnému vnitrostátnímu orgánu prohlášením nebo obdobnými prostředky, které si zvolí a které jsou přinejmenším rovnocenné, že má dostatečné prostředky, aby se nestal během svého pobytu zatížením pro systém sociálního zabezpečení [sociální pomoci] hostitelského členského státu, a za podmínky, že je zapsán do uznaného vzdělávacího zařízení, aby v něm jako hlavní činnost získal odborné vzdělání, a že má v hostitelském členském státě uzavřeno zdravotní pojištění vůči všem rizikům.“

7 Článek 3 směrnice 93/96 stanoví:

„Tato směrnice nezakládá pro studenty požívající právo pobytu nárok na výplatu stipendií [na životní náklady] od hostitelského státu.“

8 Směrnice 93/96 byla zrušena s účinností ode dne 30. dubna 2006 směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 (Úř. věst. L 158, s. 77, oprava v Úř. věst. L 229, s. 35; Zvl. vyd. 05/05, s. 46), která měla být podle svého článku 40 členskými státy provedena do 30. dubna 2006.

Vnitrostátní právní úprava

- 9 V období mezi 1. září 2000 a 21. listopadu 2003 zněl článek 2.2 WSF 2000 následovně:

„1. Stipendium při studiu může být poskytnuto studentovi, který:

a. je nizozemské státní příslušnosti;

b. není nizozemské státní příslušnosti, ale pobývá v Nizozemsku a je mu přiznáno rovnocenné postavení jako nizozemskému státnímu příslušníku v oblasti stipendií při studiu na základě smlouvy nebo rozhodnutí mezinárodní organizace, nebo

c. není nizozemské státní příslušnosti, ale pobývá v Nizozemsku a náleží ke skupině osob s rovnocenným postavením jako nizozemští státní příslušníci v oblasti stipendií při studiu podle správního opatření s obecnou působností.“

- 10 S účinností ode dne 21. listopadu 2003 byl k článku 2.2 WSF 2000 doplněn druhý odstavec. Stanoví následující:

„Odchylně od odstavce 1 písm. b) se požadavek, aby student pobýval v Nizozemsku, neuplatní v případě studenta, na něhož tento požadavek nelze vztáhnout podle smlouvy

nebo rozhodnutí mezinárodní organizace. Za účelem zajištění řádného provádění tohoto odstavce mohou být další pravidla přijata správním opatřením s obecnou působností nebo na jeho základě.“

- 11 Dne 4. března 2005 přijala IB-Groep hlavní zásady týkající se politiky v oblasti kontroly migrujících pracovníků (Beleidsregel controlebeleid migrerend werknemerschap, AG/OCW/MT 05.11). Tyto zásady nabyly účinnosti dne 23. března 2005 a týkají se kontroly doby, na kterou byla přiznána stipendia na životní náklady od kalendářního roku 2003. V těchto zásadách se stanoví, že každý student, který během kontrolovaného období pracoval měsíčně průměrně 32 hodin nebo více automaticky získává postavení pracovníka Společenství. Pokud student nesplňuje uvedené kritérium 32 hodin práce, provede IB-Groep podrobnější šetření osobní situace takového studenta.

- 12 Po vydání rozsudku ze dne 15. března 2005, Bidar (C-209/03, Sb. rozh. s. I-2119), vydala IB-Groep dne 9. května 2005 hlavní zásady ohledně úpravy žádostí o stipendium pro studenty z Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska (Beleidsregel aanpassing aanvraag studiefinanciering voor studenten uit EU, EER en Zwitserland, dále jen „zásady ze dne 9. května 2005“), které byly zveřejněny dne 18. května 2005.

- 13 Článek 2 odst. 1 uvedených zásad stanoví:

„Student, který je státním příslušníkem některého z členských států Evropské unie [...], může na základě své žádosti získat stipendium při studiu podle WSF 2000 [...], pokud před podáním žádosti oprávněně pobýval v Nizozemsku nepřetržitě po dobu alespoň pěti let. Ostatní ustanovení WSF 2000 [...] platí v plném rozsahu.“

14 Článek 5 zásad ze dne 9. května 2005 zní následovně:

„Tyto zásady vstupují v platnost dnem svého zveřejnění a použijí se se zpětným účinkem od 15. března 2005.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

15 Dne 5. března 2000 se J. Förster, německá státní příslušnice, usadila ve věku 20 let v Nizozemsku, kde se zapsala ke studiu pro učitele základní školy a od 1. září 2001 k bakalářskému studiu pedagogiky na Hogeschool van Amsterdam.

16 Během svého studia vykonávala J. Förster několik zaměstnání.

17 V době mezi říjnem 2002 a červnem 2003 absolvovala J. Förster placenou pracovní stáž v nizozemské zvláštní škole poskytující celoživotní vzdělávání žákům s problémy s chováním nebo žákům trpícím duševními poruchami.

18 Po této pracovní stáži přerušila J. Förster veškerý výkon zaměstnání.

- 19 Poté, co v polovině roku 2004 úspěšně absolvovala závěrečnou bakalářskou zkoušku z pedagogiky, přijala J. Förster dne 15. června uvedeného roku zaměstnání sociální pracovnice v zařízení pro osoby trpící duševními poruchami.
- 20 IB-Groep přiznala J. Förster od září roku 2000 stipendium na životní náklady. Toto stipendium bylo ze strany IB-Groep pravidelně prodlužováno. IB-Groep se domnívala, že J. Förster musí být považována za „pracovnici“ ve smyslu článku 39 EŠ, a tudíž jí musí být v oblasti stipendií na životní náklady a podle čl. 7 odst. 2 nařízení č. 1612/68 přiznáno postavení rovnocenné postavení studenta s nizozemskou státní příslušností.
- 21 Při kontrole IB-Groep zjistila, že v době mezi červencem a prosincem 2003 J. Förster nevykonávala práci za úplatu. V rozhodnutí ze dne 3. března 2005 tak měla za to, že J. Förster již nemůže být považována za pracovníka. V důsledku toho bylo rozhodnutí týkající se stipendia na životní náklady přiznané na dobu od července do prosince 2003 zrušeno a J. Förster byla vyzvána, aby vrátila bezdůvodně vyplacené částky.
- 22 Rozsudkem ze dne 12. září 2005 byla žaloba podaná J. Förster k Rechtbank Alkmaar prohlášena za neopodstatněnou ze dvou důvodů. Uvedený soud se jednak domníval, že J. Förster, která v druhém pololetí roku 2003 nevykonávala žádnou skutečnou práci, již nemůže být v tomto období považována za pracovníka Společenství. Krom toho měl soud za to, že si J. Förster nemůže činit nárok na stipendium na životní náklady podle výše uvedeného rozsudku Bidar, jelikož před svým bakalářským studiem pedagogiky nebyla nijak integrována do nizozemské společnosti.

23 Jacqueline Förster se proti tomuto rozsudku odvolala k Centrale Raad van Beroep, přičemž především tvrdila, že během dotčeného období již byla dostatečně integrována do nizozemské společnosti na to, aby si podle práva Společenství mohla činit nárok na stipendium na životní náklady na druhé pololetí roku 2003. Podpůrně J. Förster tvrdila, že měla být považována za pracovníka Společenství během celého roku 2003.

24 Za těchto podmínek rozhodl Centrale Raad van Beroep přerušit řízení a předložit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Vztahuje se článek 7 nařízení (EHS) č. 1251/70 také na studenty, kteří do Nizozemska přišli především kvůli studiu a nejdříve vykonávali v omezeném rozsahu vedle svého studia výdělečnou činnost, kterou však mezitím ukončili?

2) Brání směrnice 93/96/EHS studentům uvedeným v první otázce v tom, aby s odvoláním na článek 12 ES úspěšně uplatňovali nárok na získání stipendia [na životní náklady]?

3) a) Vztahuje se pravidlo, podle něhož se hospodářsky nečinní občané Unie mohou odvolávat na článek 12 ES pouze tehdy, pokud v hostitelské zemi legálně pobývali po určitou dobu nebo mají povolení k pobytu, také na podporu pro studenty určenou k pokrytí jejich životních nákladů?

- b) V případě, že ano, je v tomto období přípustný požadavek určité doby pobytu, který je uplatňován výlučně vůči osobám, které jsou státními příslušníky jiných států než hostitelského členského státu?
- c) V případě, že ano, je v souladu s článkem 12 ES vyžadovat pobyt po dobu pěti let?
- d) V případě, že ne, jakou dobu pobytu lze vyžadovat?
- 4) Postačí v konkrétním případě legální pobyt kratší délky, jestliže jiné faktory než doba pobytu nasvědčují značnému stupni integrace do společnosti hostitelského členského státu?
- 5) V případě, že dotčené osoby mohou na základě rozsudku Soudního dvora, který má zpětný účinek, vyvodit z článku 12 ES nároky ve větším rozsahu, než bylo dříve předpokládáno, lze ve vztahu k minulým obdobím vyžadovat splnění s tím souvisejících odůvodněných požadavků, pokud byly tyto požadavky zveřejněny krátce po vydání daného rozsudku?“

K předběžným otázkám

K první otázce

- 25 Podstatou této otázky předkládajícího soudu je, zda se student, který se nachází v situaci žalobkyně v původním řízení, může dovolávat článku 7 nařízení č. 1251/70 za účelem získání stipendia na životní náklady.
- 26 Nařízení č. 1251/70 zaručuje pracovníkovi, který ukončil svou výdělečnou činnost, právo trvale zůstat na území členského státu poté, co v tomto státě pracoval jako zaměstnanec, a právo nadále v tomto státě požívat právo na rovné zacházení ve vztahu ke státním příslušníkům hostitelského členského státu přiznané nařízením č. 1612/68. Tato práva se rovněž vztahují na rodinné příslušníky pracovníka, kteří s ním pobývají na území téhož členského státu.
- 27 Podmínky pro to, aby bylo pracovníkovi přiznáno právo zůstat v hostitelském členském státě, jsou taxativním způsobem zakotveny v článku 2 nařízení č. 1251/70 (viz rozsudek ze dne 9. ledna 2003, Givane a další, C-257/00, Recueil, s. I-345, bod 29).
- 28 Kromě toho, že musí dodržet podmínky související jak s délkou výkonu zaměstnání, tak s dobou pobytu, má pracovník, který byl v hostitelském členském státě zaměstnán, právo v tomto státě zůstat ve třech případech. Zaprvé, pokud tento pracovník v době skončení své činnosti dosáhl věku stanoveného v tomto členském státě pro vznik nároku na starobní důchod. Zadruhé, pokud zaměstnání skončilo následkem trvalé

pracovní neschopnosti. Zatřetí, pokud je tento pracovník zaměstnán v jiném členském státě a přitom si zachová své bydliště na území prvního státu, do kterého se zpravidla vrací každý den nebo nejméně jednou za týden.

29 Jak vyplývá z předkládacího rozhodnutí, nespadá situace žalobkyně pod žádný z případů stanovených v článku 2 nařízení č. 1251/70.

30 Je třeba dodat, že ve sporné době J. Förster přerušila výkon veškeré výdělečné činnosti kvůli studiu, aniž by se však vzdala svých plánů na profesní život v Nizozemsku, kde si zachovala své bydliště.

31 Za těchto podmínek nemůže být J. Förster považována za „[státní příslušnici] členského státu, [která pracovala] jako [zaměstnaná osoba] na území jiného členského státu“, ve smyslu článku 1 nařízení č. 1251/70.

32 Nařízení č. 1251/70 tedy není v projednávané věci použitelné.

33 Na první otázku je tedy třeba odpovědět, že student, který se nachází v situaci žalobkyně v původním řízení, se nemůže dovolávat článku 7 nařízení č. 1251/70 za účelem získání stipendia na životní náklady.

K druhé až čtvrté otázce

- 34 Podstatou těchto otázek předkládajícího soudu, které je vhodné přezkoumat společně, je, zda a za jakých podmínek se může student, který je státním příslušníkem členského státu a který se odebral do jiného členského státu, aby v tomto státě absolvoval své studium, dovolávat čl. 12 prvního pododstavce ES za účelem získání stipendia na životní náklady. Předkládající soud se rovněž ptá, zda může být požadavek předchozího pobytu po dobu pěti let uplatňovaný vůči státním příslušníkům jiných členských států považován za slučitelný s uvedeným čl. 12 prvním pododstavcem, a v případě, že ano, zda je ve zvláštních případech třeba použít jiná kritéria nasvědčující značnému stupni integrace v hostitelském členském státě.
- 35 Článek 12 první pododstavec ES zakazuje v rámci použití Smlouvy o ES a, aniž by byla dotčena její zvláštní ustanovení, jakoukoli diskriminaci na základě státní příslušnosti.
- 36 Podle ustálené judikatury se občan Unie, který legálně pobývá na území hostitelského členského státu, může dovolávat článku 12 ES ve všech situacích spadajících do oblasti působnosti *ratione materiae* práva Společenství (rozsudek ze dne 12. května 1998, Martínez Sala, C-85/96, Recueil, s. I-2691, bod 63, a výše uvedený rozsudek Bidar, bod 32).
- 37 Tyto situace zahrnují zejména ty, které spadají pod výkon základních svobod zaručených Smlouvou, a ty, které spadají pod výkon svobody pohybu a pobytu na území členských států přiznané článkem 18 ES (viz rozsudky ze dne 2. října 2003, García Avello, C-148/02, Recueil, s. I-11613, bod 24, a ze dne 12. července 2005, Schempp, C-403/03, Sb. rozh. s. I-6421, bod 18).

- 38 V tomto ohledu již Soudní dvůr rozhodl, že státní příslušník členského státu, který se odebere do jiného členského státu, v němž studuje na střední škole, využívá svobody pohybu zaručené článkem 18 ES (viz rozsudek ze dne 11. července 2002, D'Hoop, C-224/98, Recueil, s. I-6191, body 29 až 34, a výše uvedený rozsudek Bidar, bod 35).
- 39 Co se týče dávek sociální pomoci, Soudní dvůr rozhodl, že občan Unie, který není hospodářsky činný, se může dovolávat čl. 12 prvního pododstavce ES, pokud v hostitelském členském státě po určitou dobu legálně pobýval (výše uvedený rozsudek Bidar, bod 37).
- 40 Student, který se odebere do jiného členského státu za účelem studia nebo zahájení studia, může využít práva pobytu na základě článku 18 ES a směrnice 93/96, pokud splňuje podmínky stanovené v jejím článku 1 ohledně dostatečných prostředků a zdravotního pojištění a ohledně zápisu do uznaného zařízení především za účelem získání odborného vzdělání.
- 41 Situace studenta, který legálně pobývá v jiném členském státě, tak v souvislosti s cílem získat stipendium na životní náklady spadá do působnosti Smlouvy ve smyslu čl. 12 prvního pododstavce ES (viz výše uvedený rozsudek Bidar, bod 42).
- 42 Je pravda, že podle článku 3 směrnice 93/96 nezakládá tato směrnice pro studenty požívající právo pobytu nárok na výplatu stipendií na životní náklady od hostitelského státu.

- 43 Toto ustanovení však nebrání tomu, aby se státní příslušník členského státu, který podle článku 18 ES a ustanovení přijatých k provedení tohoto článku legálně pobývá na území jiného členského státu, v němž zamýšlí zahájit studium nebo studovat, během tohoto pobytu dovolával základní zásady rovného zacházení zakotvené v čl. 12 prvním pododstavci ES (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek Bidar, bod 46).
- 44 Okolnost, že J. Förster přišla do Nizozemska především za účelem absolvování svého studia, není v tomto ohledu rozhodná.
- 45 Mimoto podle zásad ze dne 9. května 2005 může student, který je státním příslušníkem členského státu Unie, získat stipendium na životní náklady, pokud před podáním své žádosti legálně pobýval v Nizozemsku nepřetržitě po dobu alespoň pěti let. Jelikož tento požadavek ohledně doby pobytu nelze uplatňovat vůči studentům, kteří jsou nizozemské státní příslušnosti, vyvstává otázka, jaké meze lze klást nároku studentů, kteří jsou státními příslušníky ostatních členských států, na stipendium na životní náklady, aby rozdílné zacházení s těmito posledně uvedenými studenty v porovnání s tuzemskými studenty, jež z toho může vyplývat, nemohlo být považováno za diskriminační, a tudíž zakázané čl. 12 prvním pododstavcem ES.
- 46 Tuto otázku Soudní dvůr posoudil ve výše uvedeném rozsudku Bidar.
- 47 Na rozdíl od projednávané věci se věc, ve které byl vydán výše uvedený rozsudek Bidar, týkala vnitrostátní právní úpravy, která kromě dodržení požadavku pobytu studentům pocházejícím z jiných členských států uplatňujícím nárok na podporu na pokrytí svých životních nákladů ukládala, aby byli v hostitelském členském státě usazeni. V rozsahu, v němž v uvedeném rozsudku právní úprava dotčená v původním řízení vylučovala jakoukoli možnost, aby státní příslušník jiného členského státu získal jakožto student

postavení usazené osoby, znemožňovala tato právní úprava takovému státními příslušníkovi, ať již byl jeho stupeň skutečné integrace do společnosti hostitelského členského státu jakýkoli, aby splnil uvedenou podmínku, a tudíž mohl využít práva na podporu pokrývající jeho životní náklady.

48 Soudní dvůr ve výše uvedeném rozsudku Bidar uvedl, že ačkoliv mají členské státy při organizaci a uplatňování svých systémů sociální pomoci projevovat určitý stupeň finanční solidarity se státními příslušníky jiných členských států, je každému členskému státu dovoleno dbát na to, aby se udělení podpor směřujících k pokrytí životních nákladů studentů pocházejících z jiných členských států nestalo nepřiměřenou zátěží, která by mohla mít důsledky na celkovou úroveň podpory, která může být udělena tímto státem (viz výše uvedený rozsudek Bidar, bod 56).

49 Soudní dvůr rovněž zdůraznil, že členský stát je oprávněn udělovat podporu pokrývající životní náklady studentů pouze studentům, kteří prokázali určitý stupeň integrace do společnosti tohoto státu (výše uvedený rozsudek Bidar, bod 57).

50 Na základě těchto úvah dospěl Soudní dvůr k závěru, že existence určitého stupně integrace může být považována za prokázanou na základě zjištění, že dotčený student po určitou dobu pobýval v hostitelském členském státě (výše uvedený rozsudek Bidar, bod 59).

- 51 Co se konkrétně týče slučitelnosti s právem Společenství takového požadavku nepřetržitého pobytu po dobu pěti let, jako je požadavek vnitrostátní právní úpravy dotčené v původním řízení, je třeba přezkoumat, zda takový požadavek může být odůvodněn účelem sledovaným hostitelským členským státem, aby se ujistil o existenci určitého stupně integrace na svém území v případě studentů, kteří jsou státními příslušníky jiných členských států.
- 52 V projednávaném případě je takový požadavek nepřetržitého pobytu po dobu pěti let vhodný k tomu, aby zajistil, že žadatel o dotčené stipendium na životní náklady je v hostitelském členském státě integrován.
- 53 Jeho odůvodnění z hlediska práva Společenství dále vyžaduje, aby byl přiměřený ve vztahu k cíli, který vnitrostátní právo oprávněně sleduje. Nemůže překračovat meze toho, co je k dosažení tohoto cíle nezbytné.
- 54 Podmínka nepřetržitého pobytu po dobu pěti let nemůže být považována za nepřiměřenou zejména vzhledem k uplatňovaným požadavkům ohledně stupně integrace cizích státních příslušníků v hostitelském členském státě.
- 55 V tomto ohledu je třeba připomenout, že ačkoliv se směrnice 2004/38 nevztahuje na skutkové okolnosti v původním řízení, ve svém čl. 24 odst. 2 ve vztahu k osobám jiným, než jsou zaměstnané osoby, samostatně výdělečně činné osoby, osoby, které si zachovávají takové postavení, nebo jejich rodinní příslušníci, stanoví, že hostitelský členský stát není povinen přiznat vyživovací podporu při studiu, včetně odborné přípravy, jíž se rozumí stipendia nebo půjčky na studium, studentům, kteří nenabyli

práva trvalého pobytu, přičemž ve svém čl. 16 odst. 1 stanoví, že právo trvalého pobytu v hostitelském členském státě mají občané Unie, kteří tam nepřetržitě legálně pobývají po dobu pěti let.

56 Soudní dvůr rovněž uvedl, že aby byl požadavek pobytu přiměřený, musí být vnitrostátními orgány uplatňován na základě jasných a předem známých kritérií (viz rozsudek ze dne 23. března 2004, Collins, C-138/02, Recueil, s. I-2703, bod 72).

57 Tím, že dotčeným osobám umožňuje jednoznačně zjistit svá práva a své povinnosti, může požadavek pobytu stanovený zásadami ze dne 9. května 2005 již svou samotnou existencí zaručit vysokou míru právní jistoty a transparentnosti v rámci udělování stipendií na životní náklady pro studenty.

58 Je proto třeba konstatovat, že takový požadavek pobytu po dobu pěti let, který je stanoven vnitrostátní právní úpravou dotčenou v původním řízení, nepřekračuje meze toho, co je nezbytné k dosažení cíle zajistit určitý stupeň integrace v hostitelském členském státě, pokud jde o studenty pocházející z jiných členských států.

59 Toto zjištění se nedotýká možnosti členských států, aby – přejí-li si tak – udělovaly stipendia na životní náklady studentům pocházejícím z jiných členských států, kteří nesplňují požadavek pobytu po dobu pěti let.

- 60 S ohledem na předcházející úvahy je třeba na druhou až čtvrtou otázku odpovědět, že student, který je státním příslušníkem členského státu a který se odebral do jiného členského státu, aby v tomto státě absolvoval své studium, se může dovolávat čl. 12 prvního pododstavce ES za účelem získání stipendia na životní náklady, pokud v hostitelském členském státě po určitou dobu pobýval. Článek 12 první pododstavec ES nebrání uplatnění požadavku předchozího pobytu po dobu pěti let vůči státním příslušníkům jiných členských států.

K páté otázce

- 61 Podstatou této otázky Centrale Raad van Beroep je, zda právo Společenství, a zejména zásada právní jistoty, brání retroaktivnímu uplatnění požadavku pobytu, který nemohl být v době rozhodné z hlediska skutečností v původním řízení dotčené osobě znám.
- 62 V tomto ohledu je třeba připomenout, že zásady ze dne 9. května 2005 vstoupily v platnost dnem svého zveřejnění se zpětným účinkem ode dne 15. března 2005, tedy od okamžiku, který následuje po datu skutkových okolností v původním řízení.
- 63 Předkládající soud se nicméně domnívá, že zásady ze dne 9. května 2005 jsou rozhodné pro řešení sporu v původním řízení vzhledem k tomu, že jsou výrazem způsobu, jakým se IB-Groep rozhodla provést výše uvedený rozsudek Bidar, a že účinky uvedeného rozsudku nebyly časově omezeny.

64 Předkládající soud vysvětluje, že jeho pochybnost ohledně této otázky vyplývá z řešení přijatého ve věci, ve které byl vydán výše uvedený rozsudek Collins, jelikož Soudní dvůr měl v tomto rozsudku za to, že požadavek pobytu může být uplatněn vůči žadateli o sociální podporu pouze tehdy, pokud tento žadatel mohl být o existenci takového požadavku informován již ve sledované době.

65 Jak totiž vyplývá z bodu 56 tohoto rozsudku, Soudní dvůr ve výše uvedeném rozsudku Collins rozhodl, že aby byl požadavek pobytu přiměřený, musí být vnitrostátními orgány uplatňován na základě jasných a předem známých kritérií.

66 Za účelem zodpovězení této otázky je třeba připomenout, že jelikož účinky výše uvedeného rozsudku Bidar nebyly časově omezeny, může a musí být výklad článku 12 ES, jak vyplývá z uvedeného rozsudku, uplatněn vnitrostátními soudy na právní vztahy vzniklé a založené před uvedeným rozsudkem, pokud jsou krom toho splněny podmínky umožňující předložit spor týkající se použití uvedeného ustanovení příslušným soudům (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 27. března 1980, *Denkavit italiana*, 61/79, Recueil, s. 1205, bod 16, a výše uvedený rozsudek Bidar, bod 66).

67 Podle ustálené judikatury zásada právní jistoty, která je součástí obecných zásad práva Společenství, zejména vyžaduje, aby právní úprava byla jasná a přesná a její účinky byly předvídatelné, zejména pokud může vyvolat nepříznivé důsledky pro jednotlivce a podniky (viz v tomto smyslu rozsudky ze dne 13. února 1996, *Van Es Douane Agenten*, C-143/93, Recueil, s. I-431, bod 27, a ze dne 17. července 2008, *ASM Brescia*, C-347/06, Sb. rozh. s. I-5641, bod 69).

68 Ze spisu vyplývá, že požadavek pobytu stanovený zásadami ze dne 9. května 2005 byl zaveden k pokrytí přechodného období mezi výše uvedeným rozsudkem Bidar

a provedením směrnice 2004/38. Taková možnost byla zvolena za účelem vyhovění požadavkům čl. 24 odst. 2 a článku 16 této směrnice.

- 69 Proto se jeví, že v takové situaci, jako je situace dotčená v původním řízení, podmínění nároku studentů pocházejících z jiných členských států na stipendium na životní náklady splněním požadavku pobytu jakožto znaku zakládajícího tento nárok nepřináší pro dotčené osoby negativní důsledky.
- 70 Navíc vzhledem k tomu, že zásady ze dne 9. května 2005 přináší dotčeným osobám práva ve větším rozsahu, než jsou práva, která pro ně vyplývala z předchozího vnitrostátního režimu, není v projednávaném případě požadavek stanovený ve výše uvedeném rozsudku Collins použitelný.
- 71 Na položenou otázku je tedy třeba odpovědět, že za takových okolností, jako jsou okolnosti ve věci v původním řízení, právo Společenství, a konkrétně zásada právní jistoty, nebrání uplatnění požadavku pobytu, který podmiňuje nárok studentů pocházejících z jiných členských států na stipendium na životní náklady splněním doby pobytu před zavedením tohoto požadavku.

K nákladům řízení

- 72 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (velký senát) rozhodl takto:

- 1) **Student, který se nachází v situaci žalobkyně v původním řízení, se nemůže dovolávat článku 7 nařízení Komise (EHS) č. 1251/70 ze dne 29. června 1970 o právu pracovníků zůstat na území členského státu po skončení zaměstnání v tomto státě za účelem získání stipendia na životní náklady.**
- 2) **Student, který je státním příslušníkem členského státu a který se odebral do jiného členského státu, aby v tomto státě absolvoval své studium, se může dovolávat čl. 12 prvního pododstavce ES za účelem získání stipendia na životní náklady, pokud v hostitelském členském státě po určitou dobu pobýval. Článek 12 první pododstavec ES nebrání uplatnění požadavku předchozího pobytu po dobu pěti let vůči státním příslušníkům jiných členských států.**
- 3) **Za takových okolností, jako jsou okolnosti ve věci v původním řízení, právo Společenství, a konkrétně zásada právní jistoty, nebrání uplatnění požadavku pobytu, který podmiňuje nárok studentů pocházejících z jiných členských států na stipendium na životní náklady splněním doby pobytu před zavedením tohoto požadavku.**

Podpisy.